

JOSEPH CONRAD INIMA ÎNTUNERICULUI UN AVANPOST AL PROGRESULUI

*Traducere din limba engleză și note
de Ticu Archip*

Joseph Conrad (Józef Teodor Konrad Korzeniowski) s-a născut în 1857, în Ucraina, aflată la vremea aceea sub ocupație rusă, într-o familie aristocratică poloneză. Conrad se dedică, din 1874, carierei de ofițer de marină, aceasta fiind sursa de inspirație a operelor sale, scrise în engleză, limba țării lui de adopție. Printre romanele și nuvelele sale se numără *Inima întunericului*, *Trăsnaia lui Almayer*, *Proscrisul din arhipelag*, *Negrul de pe Narcis*, *Lord Jim*, *Taifun*, *Nostromo*, *Agentul secret*, *Sub ochii Occidentului*, *Întâmplarea*, *Victorie*, *Țărnuțelul refugiuului*, *Corsarul*. Conrad moare în Anglia, în 1924.

București
2019

Heart of Darkness.
An Outpost of Progress
Joseph Conrad

Carte Pentru Toți este parte
a Grupului Editorial Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4,
București, România
tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

Inima întunericului.
Un avanpost al progresului
Joseph Conrad
Copyright © 2019
Grup Media Litera
pentru ediția în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Corector: Ionel Palade
Copertă: Vladimir Zmeev,
Vlad Panfilov
Tehnoredactare și prepress:
Ofelia Coșman

Descrierea CIP a Bibliotecii
Naționale a României
CONRAD, JOSEPH
*Inima întunericului. Un avanpost
al progresului* / Joseph Conrad;
trad. din lb. engleză: Ticu Archip. –
București: Litera, 2019
ISBN 978-606-33-4514-2

I. Archip, Ticu (trad.)

821.111

INIMA ÎNTUNERICULUI

I

Nellie – acesta fiind numele unei iole destinate croazierelor – se legăna, fixată în ancoră, fără cea mai slabă fluturare a pânzelor; era la odihnă. Fluxul trecuse, vântul abia se simțea, și vasul, trebuind să coboare în josul fluviului, n-avea altceva de făcut decât să-și îndrepte prova și să aștepte întoarcerea mării.

Estuarul Tamisei se întindea în fața noastră ca începutul unei nesfârșite căi de apă. În larg, marea și cerul se contopeau, făcându-se una, iar în zarea luminoasă velele arămii ale șlepurilor purtate în sus de flux păreau să stea nemișcate în mănunchiuri roșii de pânze țepăn scrobite, cu sticliri vii, lucitoare. Pe malurile joase plutea o pâclă ce gonea spre mare, destrămându-se cu încetul. Peste Gravesend văzduhul era întunecat și, mai departe încă, părea de un negru cernit,

mocnind necruțător asupra celui mai întins și mai de seamă oraș din lume.

Directorul companiilor era căpitanul și gazda noastră. Noi patru îl urmăream din spate, cu duioșie, așa cum stătea la prova, privind spre mare. Pe tot cuprinsul fluviului nu puteai găsi ceva care să arate nici pe jumătate atât de marinăresc. Semăna a pilot, ceea ce pentru un marinar e de-săvârșirea personificată. Era greu să-ți închipui că locul lui nu era acolo, în estuarul luminos, ci îndărăt, în miezul întunecimii mohorâte.

Pe noi ne unea, așa cum am mai spus cândva, legământul mării. În afara că asta ne apropia inimile în lungile noastre însingurări, dar ne făcea și îngăduitori față de felul cum își depăna fiecare dintre noi zilele... ba chiar și convingerile.

Avocatul – cel mai de ispravă dintre vârstnici – căpătase, pentru droaia lui de ani și droaia de virtuți, singura pernă de pe bord și stătea întins pe singurul covoraș. Contabilul scosese o cutie de domino și se juca de-a arhitectura cu piesele dinăuntru. Marlow ședea turcește la pupa, rezemat de artimon. Avea obrajii căzuți, tenul gălbui, spinarea dreaptă, o înfățișare de ascet; cu brațele căzute și palmele în afară, aducea cu un idol. Directorul, mulțumit că ancora ținea bine, se îndreptă spre pupa și se așeză printre

noi. Am schimbat alene câteva cuvinte. Pe urmă s-a lăsat tăcere pe bordul vasului. Nu știu de ce n-am început să jucăm domino. Ne prinseseră gândurile și nu eram buni decât să privim în gol. Ziua scăpata în seninătatea unor zări liniștite, străpunse de iradierii incandescente. Apa lucea netulburată; cerul, fără urmă de nor, era o imensitate molcomă de lumină neprihănită; până și ceața de pe mlaștinile Essex părea un vâl străveziu, sclipitor, aninat de colinele împădurite și căzând peste malurile joase în falduri diafane. Doar la apus, întunecimea ce adumbrea înălțimile se făcea cu fiecă clipă tot mai adâncă, mâniată parcă de apropierea soarelui.

Și, în cele din urmă, lunecând pe nesimțite, soarele a coborât la orizont, și din alb-incandescent s-a făcut roșu-închis, fără de raze și fără căldură, gata parcă să piară, lovit de moarte la atingerea acelei bezne ce se strângea deasupra mulțimilor omenеști.

De îndată o schimbare s-a și arătat deasupra apelor; strălucirea a pălit, iar seninătatea s-a făcut mai adâncă. Bătrânul fluviu, în albia-i largă, a rămas netulburat la faptul înserării, după atâtea secole de slujire credincioasă a neamului care i-a însuflețit malurile; se desfășura mai departe, cu demnitatea liniștită a unei căi de apă ducând

către cele mai îndepărtate unghere ale pământului. Priveam eternă lui curgere nu în zväcmrea vie a unei zile scurte care se ivește și se mistuie pe veci, ci în lumina augustă a statornicelor aduceri-aminte. Și, într-adevăr, nimic nu e mai ușor pentru un om care, așa cum se spune, a „vânturat mările“ cu dragoste și venerație decât să evoce marele duh al „trecutului“ peste întinderile joase ale Tamisei. Mareele dau năvală înainte și îndărăt, împlinindu-și neconținut menirea, încărcate cu amintiri legate de oamenii și navele pe care le-a purtat – către odihnă, spre cămin sau către băătăi – pe ape. Au cunoscut și au slujit pe toți bărbații cu care națiunea se mândrește, de la *sir Francis Drake*¹ la *sir John Franklin*², cavalerii – cu blazon sau fără –, marii cavaleri rătăcitori ai mărilor. Au purtat toate navele ale căror nume strălucesc asemenea unor nestemate în noaptea adâncă a vremurilor, de la *Golden Hind*³, cea care se întorsese cu pânțele-i rotund doldora de comori, pentru a primi vizita înaltei regine

¹ Sir Francis Drake (1541–1596), amiral și celebru navigator englez

² Sir John Franklin (1786–1847), viceamiral și explorator englez

³ Nava comandată de sir Francis Drake, cu care a capturat în 1577 un important vas portughez. Pentru această ispravă regina Elisabeta i-a făcut o vizită pe bord.

și a ieși astfel din marea legendă, până la *Erebus* și *Terror*, pornite spre alte cuceriri... fără să se mai întoarcă vreodată! Cunoscută nave și oameni. Nave și oameni ce plecaseră din Deptford, din Greenwich, din Erith... aventurieri și coloniști; nave regale și nave aparținând unor oameni de rând; căpitani, amirali, crunții „interlopi“ ai comerțului cu Orientul și „generalii“ brevetăți ai flotelor Indiei Răsăritene. Vânători de aur sau iubitori de faimă, toți porniseră pe fluviul acesta, purtând spada sau deseori torța, soli ai puterii insulare, purtători ai unei scânteii din focul cel sacru. Care măreție nu se avântase oare pe refluxul fluviului acestuia către taina vreunui tărâm necunoscut?...

Vise de oameni, sămânță de bogății, germeni de imperii...

Soarele apunea; pe fluviu se lăsa înserarea, și în lungul coastei începeau să se aprindă lumini. Felinarul negustorului din port, ridicat pe trei picioare deasupra unui petic mălos, strălucea puternic. Lumini de nave se mișcau pe canal – șiruri de lumini lunecând în sus, lunecând în jos. Și, mai departe, spre apus, pe malurile stâncoase, locul orașului monstruos se mai proiecta pe cer,

menind a rău: o pată mohorată în soare, o sclipire lividă sub stele.

– Și asta, a spus deodată Marlow, a fost unul dintre locurile păcătoase de pe pământ.

Era singurul dintre noi care tot mai cutreiera mările. Cel mai rău lucru ce se putea spune despre el e că nu-și reprezenta cum trebuie tagma. Era marinar, dar și hoinar totodată, pe când cei mai mulți marinari duc, dacă s-ar putea spune, o viață sedentară. Mentalitatea lor se apropie de-a oamenilor casnici, și casa lor – nava – e totdeauna cu ei; la fel ca și țara lor – marea. O navă seamănă tare mult cu alta, iar marea e totdeauna aceeași. Cum toate rămân aidoma în preajma unui marinar, malurile străine, chipurile străine, imensitatea schimbătoare a vieții lunecă pe lângă el nu învăluite de ceva misterios, necunoscut, ci de o ignoranță ușor disprețuitoare; căci nimic nu înseamnă o taină pentru un marinar, afară doar de însăși „Marea“, care e stăpâna vieții lui, la fel de nepătrunsă ca și destinul.

În ce privește restul, după orele de muncă, o plimbare întâmplătoare sau un chef întâmplător pe țarm sunt de ajuns pentru a-i dezvălui secretul unui întreg continent; după aceea i se pare că, în general, secretul nici nu merită osteneala de a fi cunoscut. Pășaniile marinarilor au o simplitate

nedezmintită, tot sensul lor încapă într-o coajă de nucă. Dar Marlow nu era un marinar tipic (dacă trecem peste înclinarea lui de a depăna firul atâtor pășanii); apoi, pentru el sensul unei întâmplări nu se găsea înăuntrul ei, ca un sâmbure, ci în afară, învăluind povestirea care-l proiecta deodată în lumină așa cum o văpaie scoate la iveală pâcla din jur, sau asemenea unor halouri cețoase, vizibile uneori datorită luminozității spectrale a lunii.

Vorbele lui nu au surprins pe nimeni. Asta semăna cu Marlow. Au fost primite în tăcere. Nimeni nu s-a ostenit nici măcar să mormăie; iar el a urmat încet:

Mă gândeam la vremurile străvechi, când romanii au venit aici, întâia oară, acum nouăsprezece veacuri... ca ieri... Lumina s-a revărsat de pe fluviul asta de atunci întruna... Voi îi numiți Cavalerii? Da; dar asta-i ca o vâlvătaie alergând pe o câmpie, ca o fulgerare printre nori. Noi trăim în pâlpăirea asta... dea Domnul să țină cât timp s-o învărti și Pământul! Dar mai ieri aici domnea întinerul. Imaginați-vă simțămintele comandantului unei frumoase... cum le zicea oare?... unei trireme din Mediterană, primind poruncă s-o ia spre nord; să străbată la iuțea

toată Țara Galilor; să îmbarce pe-o corabie din astea legionari... și ce mănunchi minunat de oameni destoinici trebuie să mai fi fost!... deprinși să construiască, pare-se, sute de nave într-o lună, două... dacă-i vorba să crezi ce citești! Ia închipuiți-vi-l aici... la capătul capătului lumii, cu o mare de culoarea plumbului, un cer de culoarea fumului, un soi de corabie aproape la fel de solidă ca o armonică... și, pornind în sus pe fluviu, cu mărfuri, cu solii, cu tot ce poftiți. Țărmuri nisipoase, mlaștini, păduri, sălbatici, mai nimic de mâncare pentru ditai omul civilizat, nimic de băut decât apă din Tamisa. Nici tu vin de Falerna, nici puțința să debarci în vreun port. Ici-colo, o tabără militară pierdută în sălbăticie, ca un ac în carul cu fân... frig, negură, furtuni, boală, exil și moarte... moartea pândind din aer, din apă, din desiș... Trebuie să fi fost secerați pe aici ca muștele. Da... dar de făcut, a făcut-o! A făcut-o, ba încă foarte bine, și fără să stea prea mult pe gânduri, decât după aceea, ca să se împăuneze, poate, cu ce făptuise el, în chip de comandant, la vremea lui. Erau destul de vajnici ca să dea piept cu întunericul. Și poate că avea în vedere și vreo înaintare în flota din Ravenna, curând-curând, dacă se bucura de prieteni buni la Roma și dacă putuse rezista climei groaznice! Sau gândiți-vă

la un cetățean cumsecade, în togă... poate că de prea mult joc de zaruri, știți voi... venind aici în postură de pretor sau perceptor, sau chiar negustor... ca să se mai refacă. Debarcă într-o mlaștină, străbate păduri și, în cine știe ce post dinăuntru țării, simte cum sălbăticia... crunta sălbăticie l-a încercuit... toată acea viață misterioasă a sălbăticiei care mișună în păduri, în junglă, în inimile oamenilor sălbatici. Și nici nu e chip de inițiere în aceste taine. Trebuie să trăiască în mijlocul a ceea ce este de neînțeles și, deopotrivă, respingător. Dar mai este totodată și un farmec, care începe să-l prindă. Farmecul odiosului... Înțelegeți?... Închipuiți-vă regretele tot mai mari, dorul de ducă, dezgustul neputincios, renunțarea, ura...

Marlow tăcu.

Luați seama, începu el iar, ridicându-și brațul din cot cu palma mâinii în afară, așa încât, cu picioarele strânse sub el, părea un Buddha propovăduind în haine europene și fără floare de lotus. Luați seama, nici unul dintre noi n-ar putea încerca astfel de simțăminte. Ceea ce ne salvează pe noi este „eficiența”. Respectul nostru pentru eficiență. Dar flăcăii aceia nu prea țineau

socoteala de așa ceva, în adevăr. Ei nu erau coloniști; administrația lor era doar o împilare, și nimic mai mult, cred eu. Erau cuceritori, și pentru asta îți trebuie numai forță brută... adică ceva cu care nici nu-ți vine să te lauzi când o ai, căci forța asta e doar un accident datorat slăbiciunii altora. Înghătau ce puteau de dragul a ceea ce se găsea. Era pur și simplu jaf prin silnicie, crimă josnică pe scară largă și oameni care se năpusteau orbește... așa cum pare foarte potrivit pentru cei care dau piept cu întunericul.

Cucerirea pământului, care înseamnă, în general, răpirea lui de la cei cu pielea diferit colorată și cu nasul ceva mai turtit decât al nostru, nu e un lucru prea frumos când îl privești mai de aproape. Ceea ce îl răscumpără este doar ideea. O idee îndărățul faptului; nu o prefăcătorie sentimentală, ci o idee; și o încredere generoasă în această idee... ceva ce poți așeza sus de tot, așa ca să te înclini în față-i și să-i aduci jertfe...

Marlow își curmă vorba.

Pe fluviu lunecau flăcări; mici flăcări verzi, flăcări roșii, flăcări albe, urmărindu-se, luându-se la întrecere, unindu-se, încrucișându-se una cu alta... pe urmă despărțindu-se pripit sau alene. Circulația marelui oraș continua în noaptea ce se adâncea peste râul mereu treaz.

Priveam, așteptând răbdător... nu era nimic de făcut până la sfârșitul fluxului; dar când, după o lungă tăcere, Marlow a rostit cu glas șovăielnic: „Cred că vă aduceți aminte, băieți, că eu am fost, câtva timp, și marinăr de apă dulce“, ne-am dat seama că eram sorociți să ascultăm, până va începe refluxul, una dintre întâmplările acelea fără de concluzii ale lui Marlow.

Nu vreau să vă împănec capul cu ce mi s-a întâmplat mie, personal, începu el, dovedind prin această introducere slăbiciunea multor investitori care par adesea indiferenți la ceea ce ascultătorii lor ar dori mai mult să audă; totuși, ca să înțelegeți răsfrângerea pe care cele petrecute au avut-o asupra mea, trebuie să știți de la bun început cum am ajuns eu acolo, ce am văzut, cum am urcat pe fluviul unde l-am întâlnit pe acel biet om! Era cel mai îndepărtat punct al navigației și punctul culminant al experienței mele. Pare să arunce, oricum, un soi de lumină asupra a tot ce mă privește... ca și în gândurile mele. A fost și destul de sumbru... și de jalnic... fără să fi fost cu nimic extraordinar... și nici limpede. Nu, nu foarte limpede. Și totuși pare să arunce un soi de lumină... Vă aduceți aminte, tocmai mă întorsesem atunci la Londra după o sumedenie de oceane: Indian, Pacific, Mările Chinei...